

*Prikaz***Mahi Nesimi: *Vorbullime shqiptare (Albanski vrtlozi)***

Vatra, Skopje, 2005., 306 str.

Četrdesetak kritičkih analiza i komentara o društvenim i političkim prilikama u Republici Makedoniji, objavljivanih u razdoblju od 1992. do 2001. godine, novinar i publicist Mahi Nesimi (aktualni veleposlanik Republike Makedonije u Zagrebu) objedinio je u knjizi *Vorbullime shqiptare (Albanski vrtlozi)*. Već sam naslov publikacije koja je objavljena na albanskome jeziku, jasno sugerira da je temeljna preokupacija autora *albansko pitanje* u Makedoniji, odnosno izgradnja položaja i prava albanske nacionalne zajednice u ovoj državi od njezina osamostaljenja, početkom devedesetih, do otvorenih oružanih sukoba između Albanaca i makedonske vojske i policije 2001. godine.

Autor, dakle, obrađuje makedonsku društvenu i političku zbilju u jednom presudnom desetljeću, obilježenom ne samo unutarnjim raskolima, krizama i ratnim iskušenjima, nego i različitim vanjskim izazovima, reakcijama geopolitičkog okruženja s kojima se suočila samostalna makedonska država.

Kako su makedonska državnost i nacionalno ime Makedonaca bili izloženi negiranju od strane Grčke, Bugarske pa i Srbije, ali ne i od strane Albanaca, Nesimi 1992. poziva sugrađane Makedonce da zajedno očuvaju cjelovitost Makedonije, zagovarajući otvoreni dijalog u kojemu obje strane trebaju iskreno predočiti svoje zahtjeve i očekivanja od zajedničke države. Imajući u vidu reakcije geopolitičkog okruženja i stanja sigurnosti na području Jugoistočne Europe nakon raspada bivše Jugoslavije, Nesimi je otvoreno zagovarao politička i kulturna prava Albanaca te uređenje položaja ove autohtone nacionalne zajednice u Makedoniji po najvišim europskim standardima uključujući i njihovo pravo na vlastito sveučilište.

Autor nadalje zagovara tezu da je u Makedoniji, za razliku od drugih država nastalih raspadom bivše Jugoslavije, vidljivo izostao utjecaj intelektualaca na političku i društvenu zbilju. Intelektualci u Makedoniji, prema autoru, nisu bili spremni u punoj mjeri preuzeti svoj dio moralne i građanske odgovornosti kako bi ukazivali na propuste političkih centara moći koji su doveli do sve dubljih albansko-makedonskih podjela s kulminacijom u oružanim sukobima 2001. godine.

U dijelu političkih analiza i komentara sabranih u knjizi, autor sadržajem i opsegom tema nadilazi unutarnja događanja u Makedoniji. Svjestan da se albansko pitanje u ovome dijelu Europe najizravnije reflektira na procese pa i zahtjeve, ne samo u Makedoniji, nego i na Kosovu te u samoj Albaniji kao matičnoj državi ovoga naroda, autoru se neizostavno nameće i promišljanje o Kosovu, odnosno njegovu konačnom statusu.

U tekstu "Podjela Kosova – opasnost za regiju" koji je objavljen u ovoj knjizi, a pisan je u svibnju 1999. dok su trajali NATO-vi napadi na SR Jugoslaviju, autor iznosi svoje viđenje pokušaja ruske diplomacije, kao "tradicionalne glasnogovornice Srbije", da se u određenim dijelovima Kosova s većinskim srpskim stanovništvom stacioniraju međunarodne trupe u čijem bi sastavu, uz ostale, bile i ruske snage. No, kako je bilo teško odgovoriti na pitanje gdje je to, osim u Zubin Potoku i Leposaviću, srpsko stanovništvo većinsko, autor u ideji dovođenja međunarodnih snaga vidi "opasan pokušaj podjele Kosova" koja bi imala barem tri negativna efekta: prouzročila bi novu krizu na Kosovu, također i novu krizu u regiji, te bi poništila smisao i temeljna načela nekih međunarodnih sporazuma i ugovora. Podjela Kosova bi trajno generirala etničke sukobe i nezadovoljstva jer bi se takvom podjelom najvrjednija prirodna i gospodarska dobra na Kosovu našla u manjem srpskom dijelu, a kao temeljni problem nametnuo bi se i pravno-politički status koji bi imala ta dva dijela. U strategiji podjele Kosova, koju je krajem 90-ih godina podržavala ruska diplomacija, autor vidi interes Miloševićeve politike kojoj u tome trenutku treba bilo kakvo opravdanje pred javnošću kako "Kosovo nije do kraja izgubljeno", a da bi se što spremnije dočekaao trenutak kada će se kosovsko pitanje postaviti pred UN-om, odnosno kada će na dnevni red doći modificiranje Rezolucije 1244 s ciljem definiranja novog statusa Kosova. Srbi bi u tom trenutku zatražili da referendumom proglase nezavisnost svoga dijela Kosova ili bi se potrudili da takvim zahtjevom pred UN-om barem ozbiljno utječu na ishod odlučivanja o statusu Kosova.

Podjela Kosova, tvrdi autor, značila bi na koncu odustajanje međunarodne zajednice od čvrstog helsinškog principa nemijenjanja granica ako ono nije rezultat dogovora i dobre volje svih zainteresiranih strana. A novi teritorijalni odnosi koji bi proizašli gore opisanom namjeravanom podjelom Kosova, ni pošto ne bi predstavljali rezultat dobrovoljnog pristanka svijui. Primjeri podjele Čehoslovačke ili odcjepljenja Moldavije, rezultat su dobrovoljnog pristanka i potpuno su sukladni s Helsinškom poveljom, no to se u slučaju Kosova nikako ne može postići ako međunarodna zajednica ne želi odustati od opredjeljenja da se granice ne smiju mijenjati nasilnim putem.

Knjiga *Albanski vrtlozi* završava analizom koja se kronološki i tematski izdvaja iz serije članaka nastalih u razdoblju 1992.-2001. Pod naslovom "Mijenjajmo sami sebe", završni tekst knjige (napisan u travnju 2005.) bavi se euroatlantskom perspektivom Balkana u svjetlu njegova povijesnog naslijeđa prepunog etničkih i ideoloških konflikata koji su obilježili cijelo proteklo stoljeće.

Posljednje stoljeće Balkana autor secira kroz nekoliko specifičnih pokazatelja koji ovaj prostor izdvajaju od ostatka Europe: (1) na ovome prostoru odvijali su se Balkanski ratovi; (2) tu je započeo Prvi svjetski rat; (3) na ovim se prostorima Drugi svjetski rat manifestirao kroz najstrašnije etničke i ideološke podjele; (4) u novijoj povijesti Staroga kontinenta samo se ova regija suočila s ratovima; (5) zbog ove regije potpisan je međunarodni ugovor da bi se prekinuo rat (Dayton); (6) u ovoj je regiji prvi put u svojoj povijesti interve-

nirao NATO, (7) za ovu regiju u Europi formiran je Međunarodni sud za ratne zločine i (8) samo se zemlje ove regije još uvijek nalaze izvan Ujedinjene Europe.

U raspadu sustava međunarodnih odnosa temeljenog na čvrstom bipolarizmu te u stvaranju nove političke i sigurnosne arhitekture u Europi, autor vidi povijesnu šansu za zemlje Jugoistočne Europe da se uspješno priključe novoj Europi u nastajanju. "Mijenjajmo sami sebe" je svojevrsni prolog kojim Mahi Mesimi, analizirajući povijesno zaostajanje ovoga dijela Europe, mogućnost uspješnog "priključka" novom svjetskom poretku vidi samo pod uvjetom da sve zemlje regije iz vlastitog povijesnog naslijeđa izvuku pouku da samo istinskim, iskrenim, ozbiljnim i, dakako, učinkovitim reformama, dakle, "promjenom iznutra", mogu osigurati sebi ravnopravno mjesto u proširenoj Ujedinjenoj Europi.

Povijesno naslijeđe iz kojeg treba "učiti" ne seže, nažalost, samo u daleku prošlost. Autor to ilustrira primjerima sukoba političkih ciljeva pojedinih država na Balkanu s njihovom stvarnošću. Hrvatska je početkom 90-ih, pod vodstvom Franje Tuđmana, strateški težila stvaranju "veće" i etnički "čistije" države. No, Hrvatska se nije povećala, ali je postala etnički "čistijom" (usporedba popisa stanovništva 1991. i 2001. to potvrđuje). Milošević nije uspio proširiti Srbiju sve dotle "gdje živi i jedan Srbin". Makedonska desnica predvođena VMRO-DPMNE-om ne samo da nije održala svoj kongres u Solunu nego je danas u situaciji da se bori kako bi Makedoniji sačuvala ustavno ime. Raspršio se, također, i san o Velikoj Albaniji.

U odnosu na Zapadnu Europu, Balkan (Jugoistočna Europa) je izgubio cijelo stoljeće, a jedno pak desetljeće u odnosu na zemlje koje su 2004. okončale svoj put ka euroatlantskim integracijama. Ako se u svim zemljama Balkana prestane s iskrivljavanjem vlastite stvarnosti pred međunarodnim čimbenicima, kao i s praksom olako danih obećanja iza kojih ne stoje djela, možda se ipak obistine ona očekivanja u Bruxellesu po kojima bi proces proširenja Europske unije na sve zemlje Jugoistočne Europe trebao završiti 2014. godine – na stotu obljetnicu početka Prvog svjetskog rata – zaključuje autor *Albanskih vrtloga*.

Šenol Selimović